

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı: Van Özel Sayısı
Issue: Van Special Issue
ISSN: 1302-6879 - Sayfa/Page: 305-324

**Bir Hâkimiyet Sembolü Olarak 2 Nisan Kurtuluş Günü Kutlamaları:
Van Basını Örneği***
*As a Symbol of Sovereignty, 2 April Liberation Day Celebrations:
Van Press Case*

• Güneş ŞAHİN*
Rıdvan SÜSLÜ**

* Doç. Dr., Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Tarih Eğitimi ABD Çanakkale/Türkiye.
*Ass. Prof., Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, History Education Programme, Çanakkale /Turkey.
gunessahin@comu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4245-9760

** Dr. Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ABD, Van/Türkiye.
***Van Yüzüncü Yıl University, Institute of Social Sciences, Department of History, History of the Republic of Turkey, PhD Student, Van /Turkey.
rnssl@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-9629-9849

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

26/01/2021

Kabul Tarihi / Date Accepted:

27/02/2021

Yayın Tarihi / Date Published:

20/04/2021

Atrf: Şahin, G. & Süslü, R. (2021). Bir Hâkimiyet Sembolü Olarak 2 Nisan Kurtuluş Günü Kutlamaları: Van Basını Örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van Özel Sayısı, 305-324

Citation: Şahin, G. & Süslü, R. (2021). As a Symbol of Sovereignty, 2 April Liberation Day Celebrations: Van Press Case. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Van Special Issue, 305-324

Öz

Cumhuriyet döneminde iktidarın, yurt çapındaki anma günlerine verdiği önem şüphesiz ki Van kenti için de geçerlidir. Söz konusu anma ve kutlama günleri, kentlerin kurtuluşu ya da bağımsızlığı ile özdeşleşen bir anlama sahiptir. Dolayısıyla bu anma günleri, hâkim ideolojinin mevcudiyetinin ve meşruiyetinin bir yansıması olarak yurt genelinde 'kurtuluş günü' şiarıyla kutlanmaya başlamıştır. Van'ın kurtuluş günü olarak tarihlendirilen 2 Nisan 1918'de bu günlerden biridir. Zira I. Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin ayrılıkçı faaliyetleri ile yüz yüze kalan Van şehri, Rusların işgaline uğramıştır. Rus işgali, kentin maddi ve manevi yapısında derin etkiler yaratmıştır. Bu nedenle, hâkimiyet algısının somutlaşmasının mikro bir örneği gibi görünse de, aslında 2 Nisan sadece Van'ın düşman işgalinden kurtulmasının çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. 2 Nisan kutlamalarında kullanılan mekânların seçimi, kutlama gününden hemen önce mülki idarenin ve halkın yaptığı hazırlıklar, milli bir bilinçle kent halkının katılımı ve de kutlama esnasındaki coşku yerel gazetelere konu olmuştur. Çalışmada, 2 Nisan'a dair iktidarın anma programları aracılığı ile oluşturmak istediği milli şuurun kent halkı üzerindeki yansımaları tespit edilmeye çalışılacaktır. Cumhuriyet dönemi ile her yıl düzenli olarak anılmaya başlayan ve resmiyet kazanan 2 Nisan gününün nasıl kutlandığı, haberlerden, köşe yazılarından ve fotoğraflardan elde edilen bilgiler ışığında incelenecektir. Yerel basına ek olarak, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden (BCA) yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 2 Nisan Kutlamaları, Van, Van Sesi Gazetesi, Van Postası, İki Nisan.

* Bu makale 30 Ekim-1 Kasım 2018 tarihleri arasında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Hâkimiyet-i Milliye Uluslararası Bilgi Şöleni'nde sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

Abstract

It is for sure that the case of having the memorial days greatly valued domestically by the government during the Republican Era is holded for the city of Van also. Those memorial and celebration days are identified with the deliverance and the liberty of the cities. Therefore, those memorial days have been being celebrated as the 'Liberation Day' domestically as a reflection of the presence and legitimacy of the ruling ideology. Since the city of Van was occupied by Russians during the World War I. As a result of these paratist activities of Armenians, '2nd April 1918' has taken place in historical literature as the official liberation day of Van as one of those liberation days. There is no doubt that the Russian occupation caused an immense spiritual and material destruction on the city. Apart from embodying a micro example of perception of majesty, 2nd April, in fact, symbolizes a much further meaning for Van than being liberated from occupation. The places being choosed for 2nd April celebrations, preparations being made prior to the celebrate in day by both the civil authorities and the people, participation of the local people with a national consciousness, the excitement during the celebrations are all a matter for local press. In this study, the reflections of the national consciousness that is aimed to be raised in local people by means of 2nd April celebrations by the government is going to be determined. The celebration of the 2nd April which has become official as well as is being held annually since the Republican Era, and how it spread to local people is going to be analysed especially by the help of local news, columns and photographs. Apart from the local press, The Republic Archive is also quoted as authority.

Keywords: Celebrations, Van, Van Sesi, Van Postası, 2nd April.

Giriş

Çalışmanın ana çerçevesini Van'ın kurtuluş günü olarak tarihlendirilen 2 Nisan'ın resmi anma günü olarak kutlanması ve bunun yerel basına yansması oluşturmaktadır. Cumhuriyet döneminin temel algısı olarak nitelendirebileceğimiz milli hâkimiyet anlayışını 2 Nisan kurtuluş günü kutlamaları ile kurgulamaya çalışmak esas hedeftir. Öncelikle, 2 Nisan 1918 olaylarına kısaca değinmek konu bütünlüğü ve anlaşılabilirliği açısından önemli görünmektedir.

19. yüzyıl başlarından itibaren Ermeniler ve Rusların işbirlikleri, I. Dünya Savaşı başladığında da sürmüştür. (Öğün, 2001: 597) Osmanlı Devleti'nin Doğu Cephesi'ndeki askeri harekâtı, 1 Kasım 1914'te Rus ordularının sınırı geçmesi ve ilerleyişi ile başlamıştır. Ermeniler ile Ruslar arasındaki söz konusu dayanışma ise savaş boyunca devam etmiştir. Van'ın Ermeniler tarafından kuşatılması 7 Nisan 1915'te başlamış ve isyan çevre illerde etkinliğini arttırarak, özellikle Rusların kente yaklaşması ile büyümüştür. (Kardaş, 2015: 180-181). Bu tarihten itibaren şehri kuşatan Ermenilere

karşı savunmak amacıyla halk ve askerler iç kaleye sığınmışlardır. Çevreden yardım gelmesini önleyen Ermeniler etrafi siperlerle donatmış, lağımlar kazmış ve genellikle Trabzon'dan gelen saman balyaları içinde gizlice getirdikleri son model Rus silahlarıyla kaleyi tazyik etmeye başlamışlardır. (Süslü, 2009: 111).

Bölgedeki Rus-Ermeni işgali üç yıl devam etmiştir. Kasım 1914'de Rusya ile başlayan savaş, Rusya'da ihtilâlin çıkması ile mütareke ortamını oluşturmuştur. (Kardaş, 2016: 83). Zira Türk ordusunun fiziki durumu da mücadeleye devam etmeyi olanaksız kılmıştır. (Yavuz, 2005: 207-208). Bolşevik İhtilâli'nin ardından 18 Aralık 1917'de imzalanan Erzincan Mütarekesi ile Rusların bölgeyi terk etmesi üzerine harekete geçen Türk Ordusu, 2 Nisan 1918'de Van'ı işgalden kurtarmıştır (Kardaş, 2015: 185). Şüphesiz ki söz konusu dönem, Van'ın işgali ve akabinde yaşanan olaylar hakkında vermeye çalıştığımız kısa bilginin ötesinde bir anlama sahiptir. Ancak, esas noktadan sapmamak adına işgal ve savaş hakkındaki detaylar metnin sınırlılıklarını aşmaktadır.

İşgalden kurtulan kent için artık 2 Nisan günü 'kurtuluş günü' olarak anlam bulacaktır. Cumhuriyet döneminde Milli bayramların dışında, mahalli kurtuluş günlerinde yapılacak törenlerin ve merasimlerin mazisi 1930'lara değin uzanmaktadır. 24.05.1930 tarihli ve 1501 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve 19.05.1930'da kabul edilen 1624 sayılı kanunla Vilayetler İdaresi Umum Müdürlüğü'nün görev şeması belirtilmekte ve şöyle tanımlanmaktadır: "Vilâyetlerin umumî idare teşkilat ve intihap işlerine ait vazifelerle mükelleftir. Vilâyetlerin umumî ve hususî ahvaline dair raporların, umumî müfettişlik ve teftiş heyeti raporlarının tetkiki ve bu raporlara ait muameleler, şikâyet ve itiraz işleri; iane, seferberlik muameleleri, emniyete müteallik olmayan ve beynelmilel mahiyet arzeden ecnebi işleri, millî bayramlar ve merasim işleri ve vekâletten tevdi edilen diğer müteferrik işler dahi bu şube tarafından yapılır. İkinci şube iki büroya münkasemdir." (Resmi Gazete, 1930: 8940). Aslında burada bize ipucu olabilecek 'merasim işleri' lafzıdır. Çünkü bu ifade mahalli kurtuluş günlerinin yasal zeminini oluşturacaktır.

Söz konusu törenlerin İçişleri Bakanlığı uhdesinde, mülki idare amirinin veya görevlendireceği kişinin başkanlığında, Garnizon Komutanlığı, Belediye Başkanlığı, Jandarma ve Emniyet teşkilâtı ile Milli Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir koordinasyon ekibi ile düzenlenmesine 05.04.1982 tarihli ve 17655 sayılı Resmi Gazete'de karar verilmiştir. Kararın yasal dayanağı ise 18.06.1947 tarihli ve 6635 sayılı kanundur. Bu kanun da yukarıda ifade etmeye çalıştığımız 1930 yılında ki 1624 sayılı Dahiliye

Vekaleti Merkez Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'a 4445 sayılı Kanunla eklenen ek maddeye dayalı olarak hazırlanmıştır. (Resmi Gazete, 1982: 12)

Merasimler ve kutlamaların kavramsal zeminine baktığımızda, gerek milli ve gerekse de mahalli kutlama etkinlikleri ulus-devlet projesinin anahtar kelimeleri olarak karşımıza çıkar. Aydınlanma çağı ile birlikte Avrupa'da sıklıkla tartışılan ulus, ulusçuluk kavramlarının düşünürler tarafından farklı biçimde anlamlandırılmaları (Yıldız, 2016: 23-38), kültürel ulus ya da ulusçuluk kavramının tartışılmasına da temel oluşturmuştur. Ortak tarihi miras ve dil, müstakil bir yerleşim yeri, din, gelenekler ve tarih gibi görünürde objektif ölçütler üzerine kurulan kültürel ulus kavramı; ulusal devlet ya da siyasi bir organın aracılığını gerektirmez. Ancak siyasi ulusun temellendirilmesinde, kültürel ulus siyasetleşerek devletçi fikirlerle örtüşür. (Yıldız, 2016: 37-38). Dolayısıyla bir miras –bellek– oluşturma güdüsüyle tasarlanan ulus yaratma ideası, kendisini mahalli kutlamalar ya da anma programları gibi etkinliklerde var edebilir.

Eric Hobsbawm, merasimleri modern haliyle geç 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ürünleri olarak tanımlamakta ve “eski gibi görünen ya da eski olma iddiasındaki geleneklerin kökenlerinin sıklıkla oldukça yakın geçmişe dayandığı gibi bazen de bu geleneklerin icat edilmiş olduklarını” iddia etmektedir. (Hobsbawm, 2006:1). Söz konusu icat edilmiş gelenekler ise belli kurallar tarafından yönlendirilen ve bir ritüel ya da sembolik özellik sergilerler. İcat edilmiş gelenekler ayrıca geçmişle doğal bir süreklilik anımsatır şekliyle tekrarlanarak belli bir değer ve davranış yaratmayı aşılama çabasıdadırlar. Aslında mümkün olan her yerde bu pratikler, hemen kendilerine uygun tarihsel bir geçmişle süreklilik oluşturmaya girişirler. (Hobsbawm, 2006: 1-2). 2 Nisan kutlamalarını da, aslında ülkedeki diğer kentlerde kutlanan mahalli anma günleri gibi, Hobsbawm'ın dikkat çektiği tarihsel geçmişle süreklilik oluşturma isteği ve belli bir ritüel sergilemesi ile ilişkilendirilebiliriz. Nitekim Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte toplumun kaynaşması, vatandaşlarda aidiyet duygusunun geliştirilmesi için birleştirici roller üstlenen iktidar, ulusal ve mahalli bayramların tüm halkın katılımı ile kutlanmasına özen göstermiştir. (İlyas, 2018: 206). Burada devlet söz konusu ritüellerle, hâkim ideolojiyi millileştirme kaygısı taşımaktadır. Dolayısıyla anma programları, milli şuuru oluşturma noktasında da ‘halkla-devleti kaynaştırma’ araçları olarak da değerlendirilebilir.

Yerel Basın'da 2 Nisan Kurtuluş Günü Kutlamaları

Van'da 2 Nisan kurtuluş günü için anma etkinliklerinin başlaması ile ilgili tarih esasında 1938'den önceki yıllara dayanmaktadır. Fakat tespit edebildiğimiz kadarı ile kentte kutlamalarla ilgili ilk resmi haber 2 Nisan 1938 yılına aittir. (Yeni Yurd, 02.04.1938: 1). 2 Nisan 1938'den sonra düzenli bir biçimde gerçekleştirilen kutlamalara vilayetin tüm idari, mülki amirleri ve halkın katıldığı gözlenmektedir. "Sayın Okuyucu Kurtuluş Bayramın Kutlu Olsun" sür manşeti ile çıkan gazete detayları ile kutlama programını vermektedir. Van'ın düşman işgalinden kurtuluşunun 20. yıl dönümü kutlamaları Hudut Komutanı Albay Şahap Gürler, Vali Süheyp Karafakoğlu ve halkın yoğun katılımı gerçekleştirilmiştir. 2 Nisan günü saat sabah 10:00 itibaren Cumhuriyet alanını dolduran binlerce halk merkezde mevcut askeri kıtaat, öğrenciler ve sporcuların alanı hınca hınç doldurduğu aktarılmaktadır. (Yeni Yurd, 02.04.1938: 1). Kutlamalarda kullanılan mekânlara dair bize ipucu olabilecek bu ifadeler yani vatandaşların kamusal bir alanda¹ toplanması hadisesi, cumhuriyet kurumsallaşırken aynı zamanda tören alanlarını kullanarak kendi meşruiyetini ve ideolojisini yansıtmaya biçimi de olarak değerlendirilebilir. Konuyu biraz daha açarsak politik kontrolün uygulanması, olan bitene ilişkin bilginin halka açık olması gerektiğine ilişkin demokratik talebe etkin bir biçimde bağımlı kılınabildiği zaman ancak, politik kamusal alan yasa-koyucu organlar aracılığıyla yönetim üzerinde kurumsallaşmış bir etkileme gücü kazanabilir. (Habermas, 2004: 95).

20. Yıl Dönümü Kutlama Programı:

- 1- 2 Nisan 1938 Cumartesi günü saat 11:00'de Van'ın kurtuluşunun 20. Yıl dönümü merasimi Cumhuriyet Meydanı'nda yapılacaktır.
- 2- Merasime asker, jandarma, okullar, memurlar, sporcular, halk, köylüler atlı ve yaya olarak iştirak edeceklerdir.
- 3- Meydanın krokisi ve geçit resminin ratıbı hudut komutanlığı tarafından tayin edilecek Subayla Jandarma Bölük Komutanı Rıza İşipek tarafından tanzim edilecektir. Meydanın inzibat, intizamı Emniyet Baş Komiseri tarafından idare edilecektir.

¹ "Kamusal alan kavramıyla, her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur." Jürgen Habermas, "Kamusal Alan", *Kamusal Alan*, Ed. Meral Özbek, Hil Yayın, İstanbul 2004, 95.

- 4- Merasim: saat 11:00'de üç top atılacak ve tören direğe bayrak Bayrak Marşıyla çekildikten sonra İstiklal Marşı çalınmak suretiyle merasime başlanacaktır.
- 5- Halkevi tarih ve dil şubesi tarafından seçilecek edilecek arkadaşlar tarafından söylev verilecektir.
- 6- Orta ve birinci okullardan birer talebe tarafından şiir okunacak ve müteakiben geçit resmi başlayacaktır.
- 7- Hava müsait olduğu takdirde saat 14:00 de Maarif dairesi arkasındaki tarlada atlılar tarafından cirit oyunu yapılacaktır.
- 8- Gece: Belediye tarafından erat ve bandonun iştiraki ile bir fener alayı tertip edilecektir.
- 9- Fener alayı saat 19:00'da Belediye önünden toplanacaktır. Fener alayının Nizam intizamı jandarma baş çavuşu, huduttan bir gedikli ve belediye müfettişi tarafından idare edilecektir.
- 10- Halkevi temsil şubesi tarafından halkevi salonunda umuma şamil olmak üzere bir müsamere tertip edilecektir.
- 11- Cirit oyunu Abdurrahman Boya ve Cemal Kahvecioğlu tarafından idare edilecektir. (Yeni Yurd, 02.04.1938: 2).

20. yıl kutlamalarında, Van Belediyesi önünden başlayarak tüm cadde bayraklarla süslenmiş ve ışıklandırılmıştır. Resmi kutlama programından anlaşılacağı üzere, Van Halkevi kutlama programlarında aktif rol oynamaktadır. Kutlamalar Nisan ayının ikinci ve üçüncü günlerinde halkevinde akşam verilen davetlerle, yemeklerle devam etmiştir. Halkevi'nin temsil kolu ve ortaokul öğrencilerinin ortaklaşa sahnelediği *Yunan Mezalimi*, *Van'ın Hicreti* gibi yakın tarihle alakalandırılan oyunlar sahnelenmiştir. *Van'ın Hicreti* isimli oyun tam da Van'ın düşman işgalini konu alan ve 2 Nisan ile özdeşim kuran bir piyes olması kuvvetle muhtemeldir. Van'ın işgalden kurtarılması 'hicret' le bütünleştirilir. Burada yine dikkatimizi çeken husus, halka tarihsel olayların hatırlatılması ve o kötü günlerin yeniden yaşanmaması adına verilen mesaj milli şuur yaratma ve ideolojiyi vatandaşla bütünleştirme çabası olarak tezahür etmektedir.

2 Nisan 1940'da da geçmiş yıllardaki benzer bir kutlama programı belirir. (Yeni Yurd, 2 Nisan 1940: 1). Kutlama programları hemen her yıl aynı düzen ve tertip şeması içinde düzenlenmektedir. Bu nedenle çalışmada her yılın benzer programlarının detaylarını vermek tekrar olacağından bu tarz bir yol tercih edilmeyecektir. Kutlamaların anlam ve önemine dair çevre illerden gazeteğe gönderilen yazılara da yer verildiğini görmekteyiz. Örneğin, R. İşipek isimli bir vatandaşın Bitlis'ten gazeteğe gönderdiği "Van'ın Mutlu Günündeyiz" başlıklı yazıda

En mesut günümüzdeyiz. Uzun bir istila devresinin derin acılarını duyduktan sonra baba ve dede hatıralarına kavuştuğumuzun yıl dönümünü kutluyoruz. Vatan mefhumu içinde en canlı olarak his ettiklerimiz ecdat hatırasıdır. Hepimiz ondan bir zerreyiz. Bir zaman geldi ki şehir ve mesut Van en mustarip bir vatan parçası oldu. Türk atları onun yıllarca matemini çektiler. Genç kızlarımız gözyaşı döktüler. Türk yiğitleri amansız ellere düşen bu aziz topraklar için düşünmeksizin can verdi. Reşadiye yollarında yavrusunu kaybeden ananın hazin akıbeti Van'ın milli destanında okunur. Amik kalesinin, Zeve faciasının kalbe sızı veren hikâyelerini hala canlı olarak gözümüzün önünde görüyoruz. En sadık vatandaş sıfat ile yıllarca koynumuzda yaşattığımız Ermenilerin sütsüz ve soysuz hareketlerini unutmaya imkân var mı? Dünyü gören ve bugünü yaşayan her Vanlının hatırasında milli destan saklı bir mısra vardır. Bunları toplayalım ve saklayalım. Van tarihinin gelecek nesillere hediye edeceğimiz en mühim kısımları bunlar olacaktır. Her geçen günün bizi bu imkândan ayırdığını his ettikçe acı duymamak mümkün değildir. Bu tarih hala canlı olarak aramızda yaşıyor. Fakat bunun yarın bulamayacağız. Amik köyüne gittiğim zaman Amik kalesine sığınan yüzlerce Türk'ün kalenin engin sularını kızıla boyayan hazin akıbetlerini yalnız ihtiyar bir kadından dinleyebildim. Belki bugün bu kadıncağızı da kaybettik. Her kurtuluş bayramı milli hamasetimizden milli destanımızdan bir parçadır.

sözleri aslında işgali ve kentin düşman kurtuluşuna dair hissettiklerini hem gerçekçi hem de samimi bir üslup kullanması açısından dikkat çekicidir. (İşipek, Yeni Yurd, 05.04.1940:2). II. Dünya Savaşı yıllarına tekabül eden kutlamalarda kaleme alınan köşe yazılarında, hakim ideolojinin yansımaları rahatlıkla gözlemlenmektedir. Geçmişten ders alınması gerektiği, üst seviyedeki milliyetçilik hisleri ile yoğrulmaktadır.

Vatandaşların, coşkuyla geçen kutlamalarda orduya ve askerlere bağlılığı hususundaki ayrıntılarda, 'çılginca sevinç hareketleri içinde olan Vanlılar için' yaşanan coşkunun vatandaşların hakkı olduğuna dair vurgular vardır. (Yeni Yurd, 02.04.1941: 1). Kutlamaların sadece vilayet merkezinde değil, ilçelerde de aynı heyecanla gerçekleştiğini görmekteyiz. Örneğin, 1941'de Erciş Halkevi'nde II. İnönü Zaferi ile 2 Nisan anma etkinliklerinin beraber kutlanması programların daha coşkulu biçimde geçmesinde etkili olmuştur. Kutlamalarda, Milli Şef

İsmet İnönü'ye bağlılık tekrar edilirken, konu ile ilgili çeşitli konferanslar verilmiş ve konuşmalar yapılmıştır. (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, BCA.490.01.845.342.1.87).

Kutlamaların gençler üzerindeki etkisi ve vatandaşları birbirine bağlayıcılığı köşe yazılarında ele alınır. Cemiyet ve fert ilişkisine değinen Vahit Kurşuncu, "...cemiyetlerin hayatında büyük buhran anları vardır. Bu buhran anlarında yaşatılmış müstesna dakikalar mevcuttur. İşte mefkûre, bu müstesna dakikalarda yaşanılmış bir hayat tarzıdır. Bu müstesna dakikaların heyecanı seneyi devriyeler münasebeti ile tekrar edilir. Bu yaşayış cemiyeti yeni hız ve yeni imar ile teçhiz eder..." ifadeleri ile bu tarz bayramların tazelediği heyecanı, cemiyetlerin yaşam kaynağını temin eden yegâne kuvvet biçiminde nitelendirir. (Kurşuncu, Yeni Yurd, 02.04.1941:2).

Kutlamalarda spor müsabakalarının yapılması, bize ideolojinin oluşturmak istediği gençlik eğitiminin birleştiriciliği yönünde yürüttüğü çalışmalara örnek teşkil edebilir.² 2 Nisan anma etkinliklerinde öğleden sonra spor sahasında tertip edilen muhtelif hareketler yapılmakta, cirit ve milli oyunlar oynanmaktadır. (Yeni Yurd, 04.04.1941:1). Spor aktivitelerinin örnekleri sonraki yıllarda yapılan kutlamalarda da karşımıza çıkar. Örneğin 1943 yılında ortaokul öğrencileri arasında düzenlenen koşu yarışmasında, öğrenciler üç kilometrelik mesafe kat etmişlerdir. Vatandaşların yoğun ilgi gösterdiği bu yarışmalarda, halkın ortak bir ülkü etrafında buluşarak birlik-beraberlik duygusunun tesisi sağlanmaktadır. (Yeni Yurd, 02.04.1943:1). 2 Nisan kurtuluş gününün hatırasını yaşatmak adına, Van Belediyesi tarafından hazırlanan üzerinde kentin önemli simalarının ve Van'a ait çeşitli fotoğrafların bulunduğu hatıra levhası 1943 yılı kutlamalarında halka ücretsiz olarak dağıtılmıştır. (Yeni Yurd, 02.04.1943:1).

Kutlamalarda basına yansıyan şiirlerde Van'ı öne çıkaran manalar ifade bulur. Genellikle müstear isimle yayınlanan bu şiirlerden bir örnek vermek kurtuluş gününün hangi hislere tercüman olduğunu anlamak açısından önemli olabilir. (Yeni Yurd, 03.04.1945:3).

Van'ın Kurtuluşu

Bin acıyla yürekler, o gün, ezilip durdu

Bir felaket saati, meşum darbeyi vurdu.

² Ayrıca bkz. Cem Atabeyoğlu, "Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, 2187-2197.

Kan dolu ufukları sardı bir kara duman
Saldırdı yurdumuza doğudan birden düşman
Kahramanlar canını vatana siper etti
Binlerce Türkün kanı sel gibi akıp gitti..
Tersine dönen talih yaşarttı gözümüzü,
Düşmanın istilasını hicrete saldı bizi.
Üç yıl büyük azimle çarpıştı şanlı ordu,
Üç yıl kirliliğinde tuttu düşman özyurdu.
Tam üç yıl sonra bize verildi büyük müjde
Ümidin sönmez aşkı parladı kalbimizde..
Bin dokuz yüz on sekiz ikisinde Nisanın
Düşmandan kurtuluşu müyesser oldu Van'ın
Kahraman Türk ordusu, o gün Van'ı kurtardı
O gün bu mazlum şehir, sevinçli, bahtiyardı.
Al bayrağa renk veren şehitlerin kanından
Yazılı sahifeyi oku, hatıratından!..
Oku! Büyük orduya, şehitlere minnet sun,
Onların sayesinde kurtuluşa kavuştun!..
Vanlı O şehitlere hayatını borçlusun,
Şerefle Cumhuriyet, millet ordu varolsun!... (Vanlı)

Hemen hemen benzer duyguları barındıran şiirlerde, topluma atfedilen bir minnettarlık hissi ve hatırlanması gerekenler üzerinden bir hafıza oluşturma çabasını rahatlıkla gözlemleyebiliriz.

Van'ın düşman işgalinden kurtuluşunun 30. Yılı günü kutlamalarının Ankara Halkevi'nde de anıldığına rastlamaktayız. Ankara'da yaşayan Vanlı öğrencilerin büyük ilgi gösterdiği 30. yıl etkinliğinde, Van milletvekili Rüştü Oktar, günün önemini belirten ve Van'ın kurtuluşunu anlatan bir konferans vermiştir. Kurtuluş gecesi etkinliklerinde ise Ankara radyosunda Halit Tufan tarafından kurtuluş safahatını belirten bir konuşma yapılmıştır. Geçmişte bugün saati adlı programda Fazıl Tülbentçi de, Van kurtuluşunu anlatmış ve bu kutlu günün değerini ifade etmiştir. (Yeni Yurd, 03.04.1948: 1). Merkez halkevi rolünü üstlenen Ankara Halkevi'nde taşraya ait kurtuluş günleri özellikle anma etkinliklerinde birer faaliyet olarak kutlanmaktadır. Anma etkinliklerinin programının hemen her yıl aynı sistemle devam ettiğini belirtmiştik. Özellikle 1940'lı yılların ortalarından itibaren II. Dünya Savaşı'nın yarattığı atmosfere bağlı olarak ülkenin içinden yaşadığı siyasi tecrübeler ve iktisadi buhran kentlin yerel basın hayatını etkilemiştir. Zaten sınırlı sayıda olan basın faaliyetleri söz konusu nedenlerden dolayı, bazı yıllarda sekteye uğramış ve yayınlarına ara vermişlerdir.

1950'li yıllarda gazetelere yansayan kutlama haberlerinde, geçmiş yıllardaki coşku devam etmektedir. Van'ın kurtuluş günü kutlamaları adına basılan bir mecmua da yayınlanmıştır. “Dünyada Van, ahrette iman” manşetiyle çıkan ‘Şamran’ gazetesinde kurşun kalemle yazılı ‘Van gecesi’ ibaresi vardır. (Şamran, 02.04.1952:1). 2 Nisan 1952 kurtuluş günü programının ayrıntılı olarak verildiği Şamran Gazetesi’nde, kutlama gecesinde Van’ın öne çıkan isimlerine anı olsun diye çeşitli hediyeler verilmiştir.

Kurtuluş hediyeleri	
Ferit Melen'e	Van kedisini
Izzet Akın'a	Şirinlik muskası
Kâzım Özalp'a	Ankara - Van uçak bileti
Rüştü Oktar'a	1954 model taksi
Seyfi Melen'e	Fötr şapka
Samiyeye Aktürk'e	Vizon kürk
Dündar Kılıçöteye	Bir şişe kanyak
Hayrettin Antepioğluna:	Evllenme cüzdanı
Burhan Aktürk'e	Pusulâ
Şeref Turan'a	Bir kürsü
İsmet Akdamar'a	Bir mikrofona
Nusret Saygıya	Ayna
Niyazi Kaya	Milletvekilliği adaylığı
Ruhi Levend'e	Bir sırma
Sabri Bahara	Nişangâh tertibatı
Özdemir Akşener'e	Ötombük
Yalçın Saidoğlu'na	Düdük
Muazzez Hanım'a	Vals plağı
Necmi Vangöl'e	Sabır Taşı
Müfit Erdem'e	Talih Kuşu
Orhan Bingöl'e	Bir seccade
Fikret Çubukçuya	Bir lügat
Komiser Mehmede	Bir fiçı şarap
İsmet Kemal'e	Bir şişe biryantin
Necdet Yalın'a	Maşalah
Selâhattin Şen'e	Sözlük
Zübeyr Duran'a	Gözlük
Rafet Erdem'e	Aşk mektubu
Ümit Hadanoğlu'na	Pasaport

Hediyelerin mahiyetine dikkatlice bakıldığında ilginç bir tablo çıkmaktadır. Bir şişe kanyak, vals plağı, fötr şapka ve seccade gibi birbirlerinden farklı kitlelere hitap eden hediyeler arasında, milletvekili adaylığı da armağan edilmiştir. Milletvekilliği adaylığı hediye edilen Niyazi Kaya'nın ise 1954 seçimlerinde Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin Kars milletvekili adayları arasında olması ise ilginç bir detay olarak kaydedilebilir. (Topçu, Arslan, 2017: 399).

Atılan top ateşi ile başlanan 2 Nisan 1954 yılı törenlerinde, işgal kuvvet öncülerini emniyet tedbirleri ile adım adım takip eden büyük birliklerin, şehre girişi halkın heyecanlandıran bir görüntü olmakla birlikte şehri temsilen esarete bulunan kızın esaretten kurtarılması sahnesi önceki kutlama programlarında karşımıza çıkmamıştır. Elleri bağlı ya da zincirlenmiş genç kız figürü Van'ı temsil etmektedir. Kız öğrenci atlı birlikler ve askerler tarafından kurtarılmakta, Türk bayrağının göndere çekilmesi ve İstiklal Marşı'nın okunması ile gösteri sonlanmaktadır. (Van Postası, 03.04.1954:1;

02.04.1955:1). Kutlama programlarındaki tarihten ders çıkarılması gerektiğine dair vurgulara, 1950’li yıllarından ortalarından itibaren daha sık rastlanmaktadır. (Van Postası, 02.04.1957:1, 03.04.1957:1, 31.03.1958:1; 02.04.1958:1; 02.04.1959:1).

Çaldıran’da ayda iki kere basılan ‘Çaldıran’ gazetesinde de, törenlere yer verilmektedir. 40. kurtuluş günü münasebetiyle, Van’ın tarihçesinin detaylı biçimde yayınlanmıştır. (Çaldıran, 01.04.1958:1). 1957 yılında da yine Bendimahi isimli gazetede 2 Nisan Van kurtuluş gecesi için yazılar ve şiirler bulunmaktadır. Celallettin Tüfekçi’nin “Gecemizin Mazisi” başlıklı yazısında, günün tarihçesine yer verilmektedir. (Bendimahi, 26.03.1957:1). 1959 yılında aynı gazetede 2 Nisan Van kurtuluş gecesi için özel bir sayı çıkarmıştır. Gazetede Van Eski Belediye Başkanlarından Tayyar Dabbağoğlu tarafından kaleme alınan bir şiire ve Prof. Dr. Akşit Göktürk tarafından çizilen folklor oynayan gençlere yer verilmiştir. (Bendimahi, 02.04.1959: 4; Akşener, 1996: 150). Yine burada 2 Nisan ismiyle özdeşleşen 1957’de yayın hayatına başlayan 2 Nisan gazetesinden bahsetmek gerekir. (Koçak Oksev, 2016: 136).

1960 yılı kutlamalarından hemen hemen iki hafta önce, Başbakan Adnan Menderes’in 2 Nisan anma töreni için Van’a davet edilmesi ise basında yankı bulmuştur. Adnan Menderes’in Van’a davet edilmesi için Ankara’ya bir heyet gönderilmesi planlanmıştır. Vanlılar Başbakan’ın Van’a gelmesini umutla beklemişler ve heyecana kapılmışlardır. Bu ziyaretten beklenti sadece kutlamanın ötesinde değil, şehirde kalkınma hamlelerinin hız kazanacağı yönünde şekillenmektedir. (Ekspres, 18.03.1960:1). Ancak söz konusu ziyaret gerçekleşmemiştir. 2 Nisan 1960 yılı kutlamaları geçmiş yıllardaki törenlere benzer biçimde programlanmıştır. Müfit Bekiroğlu’nun “Selam Sana!” başlıklı kaleme aldığı köşe yazısında ise bu kutlu günün tüm kent halkı için gurur kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Bekiroğlu, “...bir insan düşmana karşı bütün varlığı ile şahlanan öne doğru atılan atalarıyla nasıl olur da gurur duymaz?...” sözleri ile devam eden uzun bir yazı kaleme almıştır. Bekiroğlu, Van’da ya da başka bir coğrafyada yaşayan her Vanlının bu kutlu günde aynı heyecanı yaşaması gerektiğine dair hislerini okuyucu ile paylaşmaktadır (Bekiroğlu, Ekspres, 18.03.1960: 2).

Yine Ekspres Gazetesi’ndeki şiirlere baktığımızda, Van Kalesi bir kartal haşmetiyle ufuklara bağrını açan bir figür olarak tasvir edilmektedir. Kalenin kenti kucağına alma benzetmesi de aynı zamanda bir annenin çocuğunu sevmesi ile özdeşleştirilir. Kale tasviri hemen her kutlamada karşımıza çıkmaktadır. 2 Nisan 1960’da da kale şu şekilde tasvir edilir:

“Van kalesinden şahin uçurdum,
Al kılıç altından düşman geçirdim
Namusum, hilalim, vatanım, canım.” (Ekspres, 01.04.1960:

1).

Kutlamalara kadınların aktif katılımı da dikkat çekicidir. Bunun örnekleri gazetelere yansımaktadır. Kadın’ın evden çıkması ve sosyal hayata dâhil olması, konum olarak sıkışmış bir imaja sahip olan Vanlı kadınlar için önemli görünmektedir. *Dünün Anneleri bu Vatanın Kahraman Kadınları* başlıklı fotoğrafla ilgili gazete yorumunda, kadınların gözlerinin içindeki ışık ve yaşadıkları sevinç üzerine değerlendirmeler vardır. Aşağıdaki fotoğraf bize artık Van’da kamusal mekânlarda sadece erkek hegemonyası üzerinden bir kutlama seremonisinin gerçekleşmediğine dair küçük bir ipucu olabilir. 1960 yılından itibaren kadın evden çıkmaya başlamış ve sosyo-kültürel hayatın bir parçası olmaya başlamıştır. Şüphesiz bu durumda ülkenin değişen siyasi ve sosyal atmosferi ile doğrudan ilintilidir. 2 Nisan 1960 günü, Cumhuriyet caddesinden geçen fener alayı ve havaya atılan havai fişeklerle gece devam eden kutlamalara halk coşku ile katılmıştır. Anma törenleri şehir doktorları tarafından düzenlenen balo ile sona ermiştir. (Ekspres, 07.04.1960: 1-2).

(Ekspres, 02.04.1960)

3 Nisan 1972’de Van’ın kurtuluş günü haberlerine ulusal basında da rastlamaktayız. Başbakan Nihat Erim’le AP, CHP, DP, MGP ve MHP Genel Başkanları, Van’ın düşman işgalinden kurtuluşunun 54. yıl dönümünü belediye başkanına mesaj ileterek kutlamışlardır.

Erim mesajında “Serhat şehri kahramanlar diyarı şirin Van’ın düşman istilasından kurtarılışının 54. yıldönümünü yürekten kutlar bu vesile ile Vanlı vatandaşlarıma saygı ve sevgilerimin iletilmesini rica ederim” sözleri ile tebriklerini göndermiştir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’de “Sizin kurtuluşunuz, Batı Anadolu’nun kurtuluş çabasına daha ziyade ümit vermiştir. Bundan dolayı sizin kurtuluşunuzu idare edenlere ayrıca minnettarız. Onların çocukları olan sizlere ayrıca tebriklerimi sunarım.” (Cumhuriyet, 02.04.1972: 9).

Kutlamalarda mekansal değişim Zeve köyünde şehitliğin açılması ile belirir. Zeve şehitliğinin anma programlarında kullanılmasına 29 Ekim 1973’de abidenin inşa edilmesi ile başlanmıştır. Bu tarihe kadar sadece valilik merkez olmak üzere ve Cumhuriyet Caddesi’nde gerçekleşen anma törenleri alanlarına, Zeve şehitliği yeni bir anma mekânı olarak eklenmiştir. Zeve Köyü’nün sahip olduğu tarihi misyonun etkisi burada önem kazanmaktadır. Zira 2000’den fazla Müslüman’ın –kadın, çocuk ve ihtiyarlar dahil olmak üzere- şehit edildiği Zeve köyünde, 1990’da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Van Müzesi’nce gerçekleştirilen mezar kazılarında pek çok iskelet gün yüzüne çıkarılmıştır. (Van Kütüğü, 1992: 156-157).

Kutlama törenleri özellikle milli hislerin en yüksek seviyeye ulaştığı 1970’li ortalarından itibaren daha coşkulu anılmaya başlamıştır. 1974 Kıbrıs Harekâtı’nın yarattığı coşku Anadolu’nun genelinde milli hislerin yeniden canlanmasını tetiklemiştir. 2 Nisan 1974 56. yıl dönüm kutlamalarında gündüz törenleri kadar, gece düzenlenen balolar da renkli geçmektedir. 1975 yılındaki kutlamalarda kenttin caddeleri baştanbaşa bayraklarla donatılmış, taklar kurulmuş ve kentte bir bayram havası esmiştir. 57. yıl kutlamalarında program geçmiş yıllardakine nazaran daha kapsamlı ve gösterişli bir izlenim vermektedir.

Programda belirlenen saatte törene iştirak edecek olan gaziler, birlikler, okullar, gençlik ve kuruluşlar yerlerini almış bulunuyorlardı. Vali beraberinde komutan ve belediye başkanı ile diğer erken olduğunu halde törende yerine geldi. Atatürk anıtına çelenkler konularak saygı duruşunda bulunuldu ve bu sırada top sesleri işitmeye başlandı. Şehrin istirdadını müjdeleyen bu top seslerini makinalı tüfek sesleri takip etti. Kurtuluşu sembolize eden harekât başlamıştı. Düşman kaçıyor, Mehmetçik takip ediyordu. Tören sahasını dolduran binlerce insanın kalbi heyecan için çarpıyordu. Gözler yaşıyor ve Mehmetçikle orduya olan iman artıyordu.

Nihayet bir müfreze geldi. Müfreze kumandanı süratle atından atlayarak Van'ı temsil eden ve bağlı bulunan esir kızın bağlarını çözdü üzerindeki siyah örtüyü parçaladı ve koynunda sakladığı şanlı bayrağı alarak göndere çekmeye başladı ve bando istiklal marşını çaldı.

Bundan sonra kuvvetlerimiz şehre girdiler. Van'a ilk giren Vali Haydar beyi temsil eden Vali ve maiyet ile milis kuvvetleri de şehre girdiler. Vali at üzerinde kısa bir konuşma yaptı ve tören yerinde ayrıldı. Bundan sonra Vali beraberinde Komutan ve Belediye Başkanı olduğu halde açık bir arada törene katılanların ve halkın bayramlarını kutladı. Daha sonra günün önemini ve tarihi anlamını belirten konuşmalar yapıldı, şiirler okundu (Van Sesi, 03.04.1975: 1).

1976 yılı kutlamalarında da, Yardım Sevenler Derneği ile Turizm Folklor derneklerinin de katılımıyla ortak kutlamalar gece geç vakte kadar devam etmiştir. (Van Sesi, 03.04.1976: 1-2). Kutlamaların büyük oranda sorumluluk sahasının değiştiğini gözlemek mümkündür. 1980'lere doğru ve daha sonraki yıllarda, ülkenin değişkenlik gösteren çalkantılı diyebileceğimiz politik tecrübeleri ile birlikte 2 Nisan Van'ın kurtuluş günü mahalli bir anma töreninin ötesine geçmiştir. Zira 2 Nisan ismi caddelere, okullara ve karakollara verilerek günün tarihsel manası söz konusu mekânlarda yaşatılmaktadır.

Sonuç

Van basınının örneklendirildiği; bir hâkimiyet sembolü olarak 2 Nisan kurtuluş günü kutlamalarının irdelendiği çalışmada, konunun kısa tarihçesine değinildikten sonra özellikle 1930'lu yıllardan itibaren –dönemin hâkim ideolojisine uygun biçimde- kutlama ve anma törenleri mantığı çerçevesinde kentteki kutlamalar incelenmiştir.

Kutlamalar ve kutlamaların tertip edildiği mekânlar aslında çalışmanın çıkış noktasıdır. Nitekim devletin ideolojik aygıtları şeklinde nitelendirilebilecek olan anma günleri devletin idealize ettiği toplum - devlet ilişkisini yaratma ve bunu idare etme arzusundan ileri gelmektedir. 2 Nisan kurtuluş günü kutlamalarının yerel basına yansımalarında, kutlama programları hemen her yıl aynı nizam üzerinden ilerlemiştir. Kutlama programlarındaki gösteriler, vatandaşları kaynaştırıcı rolü yüksek olan spor müsabakaları, milli-manevi duyguları tetikleyici şiirler ve kompozisyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Simgesel olarak zincire vurulmuş ya da kara bir çuval içine yerleştirilmiş kız öğrencinin, atlı bir asker ya da yüksek rütbeli bir komutan tarafından kurtarılması –özgürleştirilmesi- olarak

tasvir edilir. Bahsetmeye çalıştığımız gösteri örnekleri aslında vatandaşlara birer mesaj verme kaygısı olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla Van'ın heterojen toplum yapısı göz önünde bulundurulduğunda devlet, kurtuluş günü anmalarıyla toplumu ortak bir ülkü etrafında birleştirmeyi hedeflemiştir. Program yayınları dışında kentin ileri gelen simaları tarafından kaleme alınan köşe yazılarında da devlete sonsuz itaat ve bağlılık ana vurgu olarak belirir.

Devlet'in hakimiyet algısının aslında mikro düzeyde birer mahalli kutlama ya da kurtuluş günü olarak tasarlandığı Van'ın düşman işgalinden kurtuluş günü, verdiği mesajlar açısından önem arz etmektedir. Söz konusu önem, hem tören alanlarının birleştirici bir argüman olarak kullanılması hem de tören programlarındaki zincir, kara çuval, kan, mahkumiyet gibi düşmanın alt edilmesine dayalı etkinlikler olarak belirmektedir.

Kamusal mekânın kullanımı ise konumuz açısından kutlama mekânlarıdır ve bu çoğu zaman ideolojik kompozisyona göre şekillenmiştir. Bu yargıda bize ipucu olan temel faktör şüphesiz, iktidarın el değiştirmesi örneğidir, yani tek partili yaşamdan çok partili yaşama geçişle değişen hegomonik kurgudur. Çok partili yaşam dinamiklerinden diğer kentlere göre daha geç etkilenen Van'da, 'yeter söz milletindir' şiarıyla yurt genelinde başarılı olan DP, aynı başarıyı Van'da gösterememiştir. Bunun nedenleri çalışmamızın sınırlılıklarında değildir fakat 1950'lilerin sonundan itibaren kutlamalar daha uzun zaman dilimlerine yayılmış, gece kutlamaları daha coşkulu geçmiştir. Kadınların ortak kamusal alanlarda erkeklerle beraber daha çok vakit geçirmesi, kadınlı-erkekli folklor gösterileri olarak belirmektedir. Şüphesiz bu tablo Vanlı kadınların tamamen sosyal hayatın içinde dinamik bir rolü olduğunun göstergesi değildir. Fakat evden belki sadece 'evin gündelik ihtiyaçlarını karşılamak' nedeniyle dışarıya çıkabilen kadın için farklı bir mecrada bulunmak önemli olabilir. Kutlama mekânlarındaki değişimin somut örneği ise kentteki Cumhuriyet Caddesi ve şehir parkında gerçekleşen anma törenlerinin, 1970'li yıllarla birlikte Zeve köyünde inşa edilen Zeve Şehitliği'nde gerçekleşmesi şeklinde tezahür eder. Zeve köyünün tarihsel misyonu kutlamalardaki vatandaşlar üzerindeki etkileyciliği arttırmada tetikleyicidir. Son olarak, ülkenin içinden geçtiği sancılı günler, özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve ardından değişen politik atmosfer; halkı 'birlik ve beraberlik' içinde olmaya davet eden politikalar 2 Nisan kutlama etkinliklerini de doğrudan şekillendirmiştir.

Kaynakça

Resmi Kaynaklar

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi).

Resmi Gazete

Sürelî Yayınlar

Bendimahî

Cumhuriyet

Çaldıran

Ekspres

Şamran

Yeni Yurd

Van Postası

Van Sesi

Kitaplar ve Makaleler

Akşener, Sırrı H. (1996). *Van'dan Vaniköy'e*. İstanbul: Saygı Yayınları Dizgi Servisi.

Atabeyoğlu, C. (1983). Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul: İletişim Yayınları, 2187-2197

Bekiroğlu, M. (18.03.1960: 2. Selam Sana !, Ekspres,.

Habermas, J. (2004). *Kamusal Alan*. Edt. Meral Özbek, İstanbul: Hil Yayın.

Hobsbawm, E. (2066). *Geleneğin İcadı*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Kardaş, A. (2015). I. Dünya Savaşı Dönemi'nde Van'ın İşgali ve Kurtuluşu (1915-1918). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 176-192.

Kardaş, A. (2016). I. Dünya Savaşı Dönemi'nde Türk-Ermeni İlişkilerinin Van'ın İktisadi ve Sosyal Yapısına Etkileri. *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları, 4, 75-89.

Koçak Oksev, B. (2016). Tarihsel Gelişimi ve Güncel Sorunları Çerçevesinde Van'da Yerel Basın. Suvat Parin (Haz.), *Van Kent Araştırmaları* içinde (s.128-151). İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Kurşuncu, V. (02.04.1941). Milli Bayramların Genç Nesiller Üzerine Tesiri. *Yeni Yurd*.

Öğün, T. (2001). Van'da Ermeni Komiteleri ve Faaliyetleri. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 462, 590-606.

- İlyas, A. (2018). Yerel Basına Göre 1939-1950 Yılları Arasında Urfa'da Mahalli ve Milli Bayram Kutlamaları. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 201-215.
- İşipek, R. (05.04.1940). Van'ın Mutlu Günündeyiz. *Yeni Yurd*.
- Süslü, A. (2009). *Ermeniler, Tehcir ve Sonrası*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Topçu, İ. ve Arslan Oran N. (2017). Kars'ta 1950-1954-1957 Milletvekili Seçimleri ve Demokrat Parti. *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*, 389-407.
- Yavuz, N. (2005). Erzincan Mütarekesi'nin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 17, 207-232.
- Yıldız, A. (2016). *Ne mutlu Türküm Diyebilene: Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938)*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Van Kütüğü*, (1993). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları No:8. Ankara: Türk Hava Kurumu Matbaası.

Ek Beyan

1. yazar %70, 2. yazar %30 oranında katkı sağlamıştır.

EKLER³

EK I.

2 Nisan 1947 Van Kurtuluş Bayramı Geçit Töreni Süvari Birliği Hazırlığı (Şehir Parkı ve Civarı)

EK II.

2 Nisan 1957 Kurtuluş Bayramı Törenlerine Katılan Bisikletli Vanlı Gençler

³ Fotoğraflar İkrâm Kali Bey'den temin edilmiştir.

EK III.

Vildan Özgür (Özdemir), 2 Nisan 1968 Van'ın Kurtuluş Bayramı Resmi Geçit

EK IV.

2 Nisan 1977 Van'da Temsili Kurtuluş Günü Kutlamaları

